

Saša Šantel: Slovenski skladatelji

ZGODOVINA SLOVENSKE GLASBE V SLIKI

F R. S T E L E

Saša Šantel je naslikal za malo dvorano v Filharmoniji na Kongresnem trgu v Ljubljani veliko sliko, ki predstavlja v skupinah, združenih v enotnem prostoru, podobe slovenskih komponistov iz preteklosti in sedanjosti. Izbor imen je določil odbor Filharmo- nične družbe.

Prizorišče svoje slike si je zamislil slikar v okviru glasbene sobe iz čitalniške dobe. Kot oporišče za študijo tega interieurja mu je služila baročno urejena soba v Koslerjevem stanovanju v znani, spomeniško važni hiši v Šelenburgovi ulici. V tako ustvarjeni prostor je postavil po skupinah slovenske skladatelje tako, da stoje zastopniki starejše dobe v ozadju, modernejši pa stojijo bolj v ospredju. Na zadnji steni, skozi katero vodijo na desni baročna vrata v sosednji prostor, vise od leve proti desni slike naših skladateljev zgodovinske preteklosti: *Jurij Mihevec*, *Jakob Gallus-Petelin* in *Gregor Rihar*. Na predalniku v kotu na levi stoji kip *Primoža Trubarja*, ki sicer ni bil skladatelj, a je priobčil note s slovenskim besedilom. Pogled na skupine oseb v sobi, kjer stoji klavir, harmonij, predalnik, fotelji, miza in stoli, je zasnovan s perspektivčnim horizontom nad glavami upodobljenih, da je mogoče videti vseh 37 portretov. Pod omenjenimi slikami so grupirani zastopniki treh glavnih skupin naše glasbene kulture: Pod Gallusom vokalni, zborovski komponisti, pod Riharjem cerkveni glasbeniki, Mihevec pa je obrnjen k instrumentalistom.

Pod Mihečevim portretom so zastopniki glasbene kulture čitalniške dobe, *Miroslav Vilhar*, *Jurij Flajšman*, desno od njih pa *Anton Hajdrih*, *Fr. Ser. Vilhar* in *Josip Kocijančič*.

Središče slike predstavlja Hubadova doba ali doba Glasbene Matice. Glavni njen organizator, *Matej Hubad*, sedi pri klavirju, okrog pa stoje njegovi sodelavci in somišljeniki: čustveni *Benjamin Ipavec* mu obrača note, na desni za njim je njegov brat *Gustav Ipavec*, na levi ob pokrovu klavirja pa vidimo talentiranega goriškega glasbenika *Hrabroslava Volariča*; med njim in B. Ipavcem je *Davorin Jenko*, katerega dirigentsko delovanje je simbolizirano s tem, da je prišel v družbo naravnost od koncerta v fraku.

Okrog harmonija so zbrani *cerkveni skladatelji*: Pred harmonijem sedi *p. Hugolin Sattner*, ki se je obrnil na levo, kakor da posluša Hubada, ki mu je po muzikalnem čustvovanju najbližji. Za njim na levo stoji *Anton Foerster*, ki je poleg cerkvene glasbe gojil tudi posvetno zborovsko ter se tako približuje tudi Hubadovi skupini. Za harmonijem stoje od leve na desno *Ignacij Hladnik*, kanonik *dr. Fr. Kimovec*, *Mati- tija Tomc* in msgr. *Stanko Premrl*.

Posebno skupino predstavljajo spredaj na desni na foteljih sedeči trije *operni komponisti* *Viktor Parma* (z operno partituro v roki), *Risto Savin* in bivši ravnatelj Glasbene Matice *Fran Gerbič*.

Glavni razvoj slovenske kompozicije v moderni dobi se zreali v »Novih akordih«. Najvažnejši sodelovalci

te revije so postavljeni okoli mize v ospredju. Tu vidimo urednika, skladatelja *dr. Gojmirja Kreka*, ki sedi pri svojem uredniškem delu, a poslušá živahno debato med *Antonom Lajovcem* (idejnim voditeljem slovenske moderne), ki sedi na mizi, in *Emilom Adamičem*, po Mihevcu najproduktivnejšim slovenskim komponistom. Med Lajovcem in Adamičem stojita *Josip Pavčič st.* in *Janko Ravnik* in tudi z zanimanjem poslušata debato o novih nalogah glasbene umetnosti. Za Adamičem na desno vidimo Tržačana *Vasilija Mirka*, poleg mize na desni pa stoji *Oskar Dev*. Na levi nad Lajevčevo glavo vidimo *dr. Antona Schwaba*, katerega delo se začinja v dobi Hubadovcev, a se je dvignilo posebno radi sodelovanja z »Novimi Akordi«.

Na levi strani slike (levičarji!) vidimo najprominentnejše zastopnike modernistov. Pred oknom stoji *Marij Kogoj*, poleg njega sedi ležerno *Slavko Osterc*. Bolj na desno (z vijolino v roki, kar pomeni, da je po poklicu član opernega orkestra), stoji *Matija Bravničar*. Pred njim stoji *Lucijan M. Škerjanec*, ki se pa obrača bolj proti skupini Novih Akordov, ker je v tej reviji začel s svojim delom in je, čeprav je zastopnik novodobne smeri, idejno vezan z glavnimi zastopniki Novih Akordov.

Posebno mesto zavzema tudi *Zorko Prelovec*, ki stoji pri predalniku in jemlje iz njega »Zbore«, katere je ustanovil in deset let urejeval.

Na sliki vidimo tudi vsa slovenska glasbena glasila: Flajšman drži v roki »Slov. Gerlico«, Gerbič »Glasbeno Zoro«, Premrl »Cerkveni glasbenik«, pred Krekom leže »Novi akordi«, Prelovec se ukvarja s svojimi »Zbori«, »Nova muzika« pa leži bržkone pod velikim kupom not plodovitega Adamiča.

Pozabiti ne smemo tudi slikarja samega, ki se je upodobil s paletó v roki med polodprtimi vrati. Menil je, da deloma tudi spada v družbo, ki je simbolično zbrana na tej sliki, ker se kot ljubitelj tudi bavi s komponiranjem.

Naloga, naslikati tako obsežno kompozicijo, predvsem pa še združiti v žive smiselne skupine resnične ljudi, ki jih po večini ni več med živimi in o katerih poznamo le redke, ne preveč nazorne podobe, nikakor ni lahka, v današnjem času pa gotovo izredna in naravnost nesodobna. Nedvomno pa je tudi v našem

času hvaležna, pomembna pa predvsem kot kulturno zgodovinska priča odličnega reda. Kajti problem najugodnejše rešitve portretov predstavnikov za kulturno, gospodarsko ali družabno življenje pomembnih korporacij ali upravnih ustanov, je prav v našem času bolj pereče kot kdaj poprej. Sicer poskuša sodobna notranja arhitektura zopet ustvariti red v obupnem neredu, ki ga je povzročilo v tej panogi 19. stoletje, vseeno pa ni dvoma, da spada naročanje takih portretov, še bolj pa njih hranitev med izrazito »nadležne« obveznosti. Ko portret naroče v prepričanju, da vrše neizogiben mecenski posel, izvrše to svojo nalogo navadno po kaki slučajni konjunkturi in delo oddado kot »podporo« prvemu umetniku, ki ga kdo zadosti prepričevalno priporoči. Ko delo od njega prevzemo, so večinoma že v zadregi, kam z »umetnino«, ki prav pogosto prične svojo kariero za kako omaro, v kakem zatišnem kotičku ali celo na hodniku. Naročilo portreta uglednega predstavnika javnega življenja je sicer še vedno nekako neizogibna obveza, kakor hitro pa je delo ustvarjeno, je že tudi predmet obupne zadrege, kaj z njim, če ne gre ravno za osebo, katere podoba pač *mora* javno viseti radi oficialnih ali drugih ozirov.

Vzemimo sedaj primer Glasbene Matice ali Filharmonije. Idealno bi bilo, če bi ta dva zavoda imela zbrane podobe vseh predstavnikov glasbene kulture med Slovenci. Toda pomislimo, kakšna zadrega bi bila, če bi vse te slike hoteli javno obesiti, kar bi imelo tudi svoj nedvomni smisel. Rešitev naloge v skupinski podobi, ki jo je klasično gojila nizozemska umetnost 17. stoletja, je tu gotovo pameten izhod. Iz zadrege postaja po nji portretna slika reprezentativni, z življenjem zavoda, ki jo naroča, zvezani predmet. Če bi se umetniki zadostno poglobili v te vrste naloge, katere pridobivajo danes, v času »nove stvarnosti«, zopet aktualnost, bi lahko nastala nova, likovno zelo hvaležna vrsta njihovega ustvarjanja.

V tej luči pa dobiva po literarni vsebini tako bogata Šantlova slika za našo umetniško sodobnost poseben pomen, brez ozira na svojo umetnostno vrednost. V teh časih so razmere, potrebe in celo zadrege narekove umetnikom naloge in dajale pobude za časovno značilne vrste umetniškega ustvarjanja. Zakaj naj bi bilo danes drugače?

NAJNOVEJŠA UMETNOSTNO-ZGODOVINSKA ODKRITJA V NOVEM MESTU

J O Ž E G R E G O R I Č

V letošnjem poletju so bili v kapiteljski in frančiškanski cerkvi odkriti važni arhitekturni ostanki iz dobe postanka obeh cerkva. Na podlagi teh najdb je mogoče do kraja razjasniti do sedaj tako temno preteklost obeh stavb in rekonstruirati njiju prvotno stanje. Rezultat, ki ga dobimo, uvršča obe cerkvi v organično vrsto vseh ostalih srednjeveških cerkva, kapiteljsko v tip podeželske, s pravokotno, ravno krito

ladjo in svodenim prezbiterijem, frančiškansko v vrsto dvoranskih stavb, ki jih predstavljajo župne cerkve v št. Rupertu, Kranju, Škofji Loki, Cerknici itd.

KAPITELJSKA CERKEV

Uspeh preiskav v kapiteljski cerkvi je popoln. Zmota, ki se je vse od Vrhovca dalje vzdržala v naši zgodovinski literaturi, je končno odstranjena. Od-